

Maria,
de moeder van Jezus,
in het Nieuwe Testament
en
in het Proto-evangelie van
Jakobus

Kernvragen

- Welke plaats krijgt Maria in het Nieuwe Testament?
- Hoe verandert haar beeld in het Proto-evangelie van Jakobus?
- Waarom groeit de aandacht voor Maria vanaf de 2de eeuw?
- Welke invloed had dit geschrift op mariologie, liturgie en devotie?

Maria in de vroege kerk

- Aanvankelijk beperkte aandacht voor Maria
- Groei van belangstelling vanaf het einde van de 2de eeuw
- Concilie van Efese in 431: Maria als *Moeder van God*
- Mariaverering krijgt dogmatische en liturgische betekenis

Wat is het Proto-evangelie van Jakobus?

- Niet-canoniek vroegchristelijk geschrift
- Ontstaan vermoedelijk in de tweede helft van de 2de eeuw
- Oorspronkelijke titel waarschijnlijk: *De geboorte van Maria*
- Bekend via Griekse handschriften en Oosterse vertalingen
- Door Guillaume Postel in 1552 “Proto-evangelie” genoemd

Een pseudo-epigrafisch geschrift

- Auteur noemt zichzelf Jakobus
- Verwijzing naar “de broeder van de Heer”
- Waarschijnlijk geen historische toeschrijving
- Schrijver kent Septuaginta, Matteüs, Lucas, Johannes en 2 Petrus
- Mogelijke context: Palestina? Egypte/Alexandrië?

Maria in het Nieuwe Testament

Beperkte maar betekenisvolle aanwezigheid

- Paulus noemt Maria niet expliciet
- Galaten 4,4: Jezus “geboren uit een vrouw”
- Evangelien geven de meeste informatie
- Handelingen 1,14 vermeldt Maria bij de apostelen
- Apocalyps 12 wordt later mariologisch geïnterpreteerd

Maria tijdens Jezus' openbaar optreden

Een spaarzame aanwezigheid

- Maria komt vooral ter sprake bij de vraag over Jezus' herkomst
- Marcus: “de timmerman, zoon van Maria”
- Matteüs: “zoon van de timmerman”; moeder Maria
- Matteüs en Lucas verzachten spanningen rond Jezus' familie
- Johannes vermeldt “de moeder van Jezus” in Kana en onder het kruis

Maria in het Johannesevangelie – Kana en Golgota

- Maria verschijnt bij het eerste teken te Kana: Messiaanse wijn
- Zij wijst naar Jezus: “Doe wat Hij u zeggen zal”
- Onder het kruis wordt zij aan de geliefde leerling toevertrouwd
- Maria krijgt symbolische betekenis:
 - gelovig Israël
 - Christelijke gemeenschap wordt via Jezus’ moeder aan haar oorsprong herinnerd

Matteüs'

kindsheidsverhaal

Jozef als centrale figuur

- Genealogie eindigt bij Jozef en Maria
- Maria is zwanger door de heilige Geest: maagdelijke conceptie
- Jozef ontvangt goddelijke boodschappen in dromen
- Maria wordt vaak vermeld als “het kind en zijn moeder”
- Jozef beschermt het kind tegen Herodes

Lucas' kindsheidsverhaal

Het rijkste nieuwtestamentische Mariabeeld

- Engel bezoekt Maria: “begenadigde”
- Lucas bevestigt maagdelijke conceptie
- Bezoek aan Elisabet
 - Magnificat: Maria als stem van de armen van de Heer
- Geboorte van Jezus
 - Maria bewaart en overweegt alles in haar hart
- Opdracht van Jezus in de tempel
- Twaalfjarige Jezus in de tempel: onbegrip van zijn ouders

Marginaal & Functioneel

Actieve Hoofdrol

Paulus

Zwijzaam.
Geen naam, enkel een vrouw.
Doel: bewijs van de menselijkheid van Jezus.

Marcus

Afstandelijk & Kritisch.
Jezus is de zoon van Maria. Familie denkt dat Jezus zijn verstand heeft verloren.

Johannes

Symbolisch.
Aanwezig bij Kana en het Kruis.
Naamloos.
Symbool voor het gelovige deel van Israël.

Matteüs

Passief Instrument.
Focus ligt op Jozef als ontvanger van dromen. Maria ondergaat de gebeurtenissen stilzwijgend.

Lucas

Protagonist.
De allereerste gelovige. Ontvangt de boodschap, spreekt profetisch en beschouwt.

Het Nieuwe Testament levert geen eenduidig theologisch profiel.
Dit liet een narratieve kloof achter die de vroege kerk moest vullen.

De geboorte van Maria in PJ Anna en Joachim

- PJ begint met Maria's ouders
- Thema van onvruchtbaarheid, zoals bij Hanna in 1 Samuël
- Anna en Joachim ontvangen een eenvoudige geboorteaankondiging
- Maria's geboorte wordt als bijzondere gave van God voorgesteld
- Anna noemt haar dochter Maria
- Een maagdelijke conceptie van Maria?

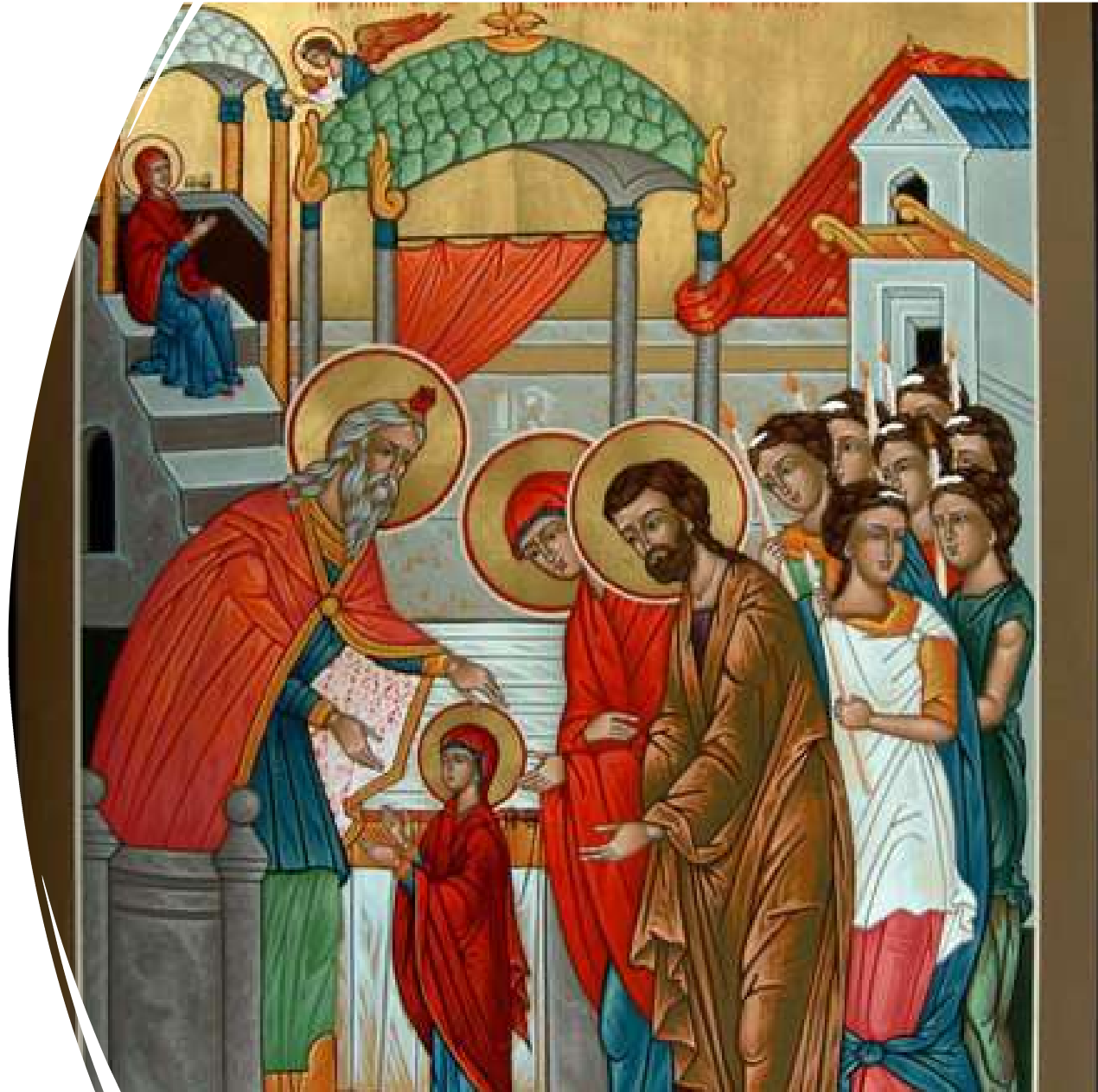
Geboorte- aankondiging van Maria

- Anna, Anna, de Heer heeft je gebed verhoord. Je zult zwanger worden en een kind krijgen en de hele wereld zal over je nakomeling spreken (PJ 4,1).
- Joachim, Joachim, de Heer God heeft je gebed verhoord. Ga hier weg, want je vrouw Anna zal zwanger worden (PJ 4,2).

Maria's kinderjaren in de tempel

Maria als uitverkoren kind

- Anna draagt Maria op aan de Heer
- Maria wordt op driejarige leeftijd naar de tempel gebracht
- Zij wordt door engelen gevoed
- Haar leven staat volledig in teken van reinheid en heiligheid
- De tempel bereidt haar voor om zelf "woonplaats" van God te worden

Jozef als beschermer van Maria

Een oude weduwnaar met zonen

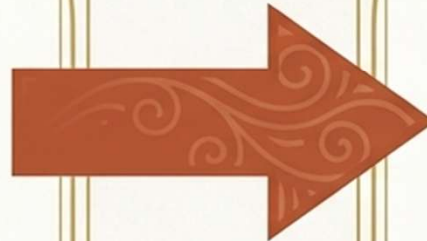
- Maria moet de tempel verlaten wanneer zij twaalf wordt
- Jozef wordt gekozen om haar te beschermen
- Een duif uit zijn stok bevestigt zijn uitverkiezing
- Jozef is protesteert: hij is een oudere weduwnaar met zonen uit zijn vorig huwelijk
 - Zijn zonen verklaren de “broers van Jezus” in de evangeliën
 - Toch neemt hij Maria op in zijn huis waarna hij langere tijd afwezig is

Karakterherziening: Jozef de Beschermmer

De Bijbelse Jozef (Matteüs)

- **Rol:** Jonge verloofde echtgenoot.
- **Status:** Timmerman en actieve vaderfiguur.
- **Actie:** Ontvangt dromen en handelt proactief (vlucht naar Egypte).
- **Complicatie:** De tekst stelt dat hij geen gemeenschap met haar had totdat zij een zoon baarde.

De PJ Jozef (Apologetische Revisie)

- **Rol:** Voogd en beschermmer (niet bedoeld als echtgenoot).
- **Status:** Oudere man, een weduwnaar met volwassen zonen.
- **Oplossing:** Zijn zonen verklaren de Bijbelse broers van Jezus (het zijn halfbroers).
- **Actie:** Blijft wantrouwig discussiëren over Maria's zwangerschap (Wie heeft dit kwaad in mijn huis begaan?).

De geboorteaankondiging aan Maria in PJ

Lucas herschreven

- PJ bouwt voort op Lucas 1
- Maria hoort eerst een mysterieuze stem
- Daarna verschijnt de engel
- De nadruk ligt sterk op Gods woord en wonderlijke geboorte
- Maria vraagt of zij zal baren zoals andere vrouwen
- PJ verschuift de aandacht van de identiteit van Jezus naar de maagdelijke geboorte.

Begroeting

Stem in **PJ**

Wees gegroet, begenadigde, de Heer is met je,
je bent gezegend onder de vrouwen.

*Engel in **Lc***

*Wees gegroet, begenadigde, de Heer is met je,
[je bent gezegend onder de vrouwen].*

Na reactie van Maria - Engel

PJ

Wees niet bang, Maria, want je hebt genade gevonden
bij de Heer van allen
en je zult zwanger worden **door zijn woord**.

Lc

*Vrees niet, Maria, je hebt immers genade gevonden bij
God.*

*En zie, je zult ontvangen in je schoot
en je zult een zoon baren
en je zult hem Jezus noemen.*

*Deze zal groot zijn en zoon van de Allerhoogste
genoemd worden;*

*en de Heer God zal hem de troon geven van David, zijn
vader,*

*en hij zal heersen over het huis van Jakob voor de
eeuwen*

en aan zijn heerschappij zal er geen einde zijn.

Vraag van Maria

PJ

Zal ik dan zwanger worden van de Heer, de levende God

en zal ik dan een kind krijgen zoals elke vrouw een kind krijgt?

Lc

Hoe zal dit zijn, daar ik geen man bekend heb?

Antwoord van de engel

PJ

Niet op die manier, Maria,
want de kracht van de Heer zal als een schaduw over je heen komen.
Daarom zal het heilige dat uit jou geboren wordt Zoon van de
Allerhoogste genoemd worden.
En je zult hem de naam Jezus geven want hij zal zijn volk redden van
hun zonden.

Lc

De heilige Geest zal over je komen
en de kracht van de Allerhoogste zal je overschaduwen;
daarom ook zal dat wat geboren wordt heilige genoemd worden,
zoon van God.
En zie, Elisabet, je verwante,
ook deze heeft een zoon ontvangen in haar ouderdom,
en dit de zesde maand voor haar die onvruchtbaar genoemd werd.
Want vanwege God zal geen woord onmogelijk zijn.

Maria antwoordt

PJ

Zie de dienares van Heer.

Mij geschiede naar uw woord.

Lc

Zie de dienares van de Heer.

Mij geschiede naar uw woord.

Maria, Jozef en de beschuldiging

Verdediging van Maria's eer

- Jozef ontdekt Maria's zwangerschap
- Hij voelt zich bedrogen en verwijst naar Eva
- Jozef ontvangt ook een geboorte-aankondiging
 - In een droom verklaart een engel verklaart dat het kind van de heilige Geest komt
- Maria en Jozef worden voor de priester gebracht
- Het testwater bewijst dat zij niet schuldig zijn

De geboorte van Jezus in PJ

Een wonderlijke geboorte

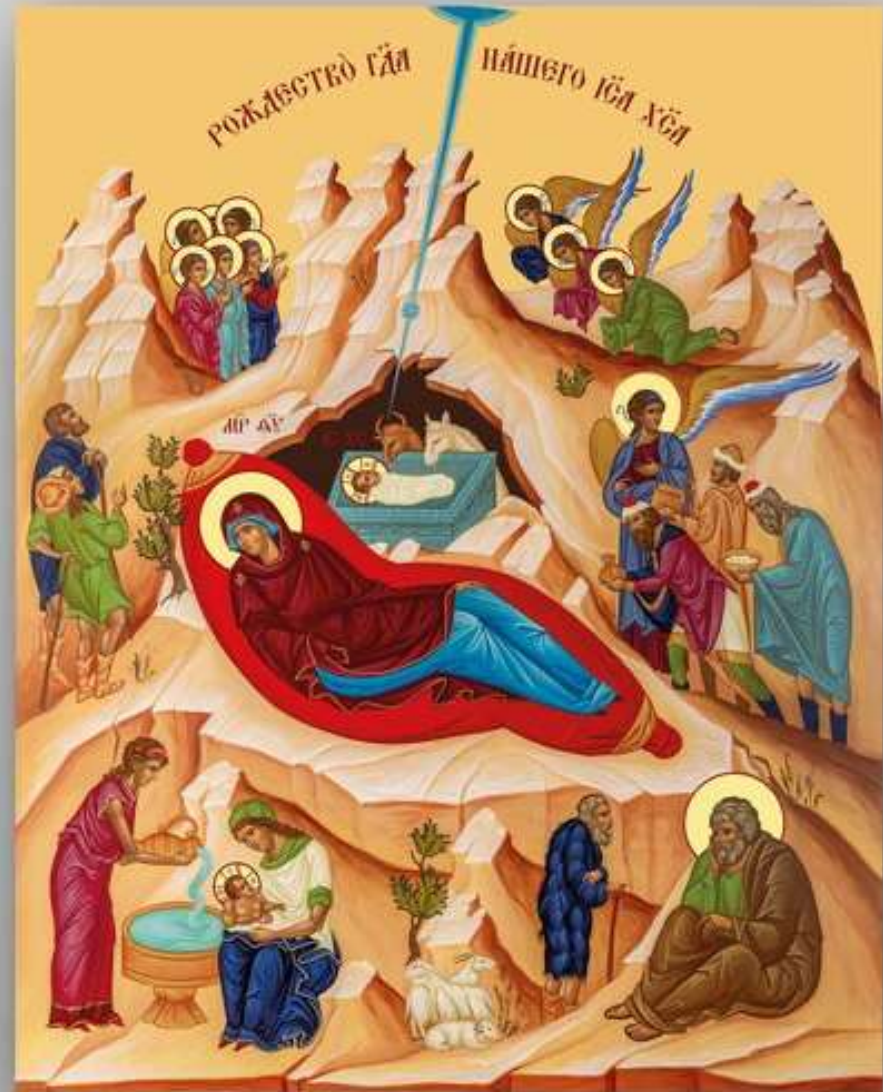
- Volksregistratie (vgl. Lc 2,1-3)
 - Geen stal of huis, maar een grot
 - Jozef zoekt een vroedvrouw
 - De tijd en natuur staan stil
 - Een lichtende wolk overschaduwde de grot
 - Een verblindend licht vervult de grot
 - Het kind “verschijnt” en neemt de borst van Maria
-
- Het verhaal gebruikt wondertekenen om de goddelijke betekenis van de geboorte te onderstrepen.

Salome en de blijvende maagdelijkheid

De test van Maria's maagdelijkheid

- Salome twijfelt aan de maagdelijke geboorte
- Zij wil Maria lichamelijk onderzoeken
- Haar hand wordt gestraft, maar geneest wanneer zij het kind aanraakt
- Maria's maagdelijkheid wordt bevestigd:
 - vóór de geboorte
 - tijdens de geboorte
 - na de geboorte
- Wat inspecteert Salome?

De blijvende betekenis van PJ

- PJ is een lofzang op Maria's zuiverheid en heiligheid
- Het verdedigt Maria tegen beschuldigingen
- Grote invloed in Oosterse kerken
- Beïnvloedt liturgie en mariologische traditie
- Feesten van Maria's geboorte, Joachim en Anna sluiten bij deze traditie aan

Crisis en Noodzaak: De Geboorte van een Apologie

Tijd: ca. 150-200 n.Chr.

Plaats: Waarschijnlijk Egypte (Alexandrië).

Context: NT-canon was nog niet vastgelegd.

Joods-Heidense Laster

Geruchten dat Jezus onwettig was. Maria afgeschilderd als een arm meisje, misbruikt door de soldaat Panthera.

Proto- Evangelie van Jakobus

Theologische Nieuwsgierigheid

Wie was de vrouw die God mocht dragen? Hoe kon een gewone vrouw zo heilig zijn?

Het document is een meesterlijke synthese van theologische didactiek en agressieve apologie ter verdediging van haar eer.